



Özge TARHAN¹

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ ADAYLARININ POLİTİK
OKURYAZARLIĞA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Özet

Sosyal Bilgiler öğretmenleri aileden sonra ilköğretim öğrencilerine demokratik tutum, beceri ve değerleri kazandırmada; temel hak ve özgürlükler, insan hakları, anayasa gibi konuların öğretilmesinde özel bir öneme sahiptir. Öğretmen adaylarına üniversite yıllarında verilecek politik eğitim, ilköğretim çağı çocuklarının demokratik sistemimizi anlayan ve etkili birer vatandaş olarak yetiştirilmesi bakımından önemlidir. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Politik Okuryazarlık ile ilgili görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada katılımcılar; amaçlı örnekleme türlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 4. sınıfta öğrenim gören 10 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ile elde edilmiştir. Araştırma sürecinde tüm görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi tekniğine başvurulmuştur. Ulaşılan sonuçlara göre öğretmen adaylarının Politik Okuryazarlık kavramının ne anlama geldiğini bilmelerine rağmen kendilerinin Politik Okuryazar birey olarak yetişememesinde çeşitli unsurların etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Politik Okuryazarlık, Siyaset Bilimi, Nitel Araştırma, Öğretmen Adayları, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

**SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES' VIEWS ON POLITICAL
LITERACY**

Abstract

Social studies teachers have a special role in teaching democratic attitudes, skills and values, and subjects such as fundamental rights and freedoms,

¹Arş. Gör. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, ocinar@pau.edu.tr

humanrightsandconstitutiontoelementaryschoolstudentsaftertheirfamilies. The politics education given to teacher candidates during their undergraduate education is of significance in terms of training elementary school children as effective citizens who understand our democratic system. This study aimed to identify social studies teacher candidates' views on political literacy. Phenomenological design that is one of the qualitative research designs was employed in the study. The participants were selected using convenient sampling that is a purposive sampling method. The participants of the study were 10 4th year teacher candidates at the Social Studies Education Department of Pamukkale University Education Faculty. The data were gathered through a semi-structured interview form. All the interviews were recorded using a voice recorder. As for data analysis, content analysis was applied. The results revealed that although the teacher candidates knew what the concept of political literacy meant, they mentioned a variety of factors for their not having trained as politically literate individuals.

KeyWords: Political Literacy, Political Science, Qualitative Research, Teacher Candidates. Social Studies Education

GİRİŞ

Okuryazarlık kavramının günümüze kadar çeşitli tanımları yapılmıştır. Kısaca “okuryazar olma durumu” (Türk Dil Kurumu, 2010) olarak tanımlanan “okuryazarlık” sözcüğü günümüzde farklı sözcüklerin sonuna bir tamlama eklenerek fonksiyonel okuryazarlık anlamının dışında kullanılmaktadır. Dünya’da okumaz yazmazlığının tamamen ortadan kaldırılması için Birleşmiş Milletler tarafından 1990 yılının “uluslararası okuryazarlık yılı” olarak ilan edilmesiyle birlikte okuryazarlık kavramına olan ilginin arttığı söylenebilir (Bawden 2001:219). UNESCO tarafından 1951’de yapılan bir toplantıda ‘Okur-yazarlık’ günlük yaşamı ile ilgili basit ve kısa bir cümleyi anlayarak okuyup-yazabilen kişi olarak tanımlanmıştır. 1962 yılında ise okuryazarlık kavramının tanımının içeriği biraz daha değişmiş; kendinin ve yaşadığı toplumun ilerlemesine katkıda bulunabilecek derecede okuma-yazma ve hesap yapma becerilerine sahip toplumdaki görevlerini aktif bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli bilgi ve becerilerle donanmış kişi olarak tanımlanmıştır. Okuryazarlık kavramına yıllar geçtikçe daha farklı anlamlar yüklenmiştir. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren insanoğlunun teknolojiye daha fazla önem vermesiyle geleneksel okuryazarlık kavramının dışında da farklı alanlarda okuryazarlık türleri ortaya çıkmıştır. Bilgisayar okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, ekonomi okuryazarlığı, grafik okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, kütüphane okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, politik okuryazarlık, teknoloji okuryazarlığı, tüketici okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, yurttaşlık okuryazarlığı, web okuryazarlığı bu konuda verilebilecek örneklerden sadece bir kısmıdır. Okuryazarlık sözcüğü eklenerek türetilen terimlere her geçen gün bir yenis eklenmektedir (Snively ve Cooper, 1997:12).

Okuryazarlık kavramlarından biri olan Politik Okuryazarlık da aslında bilgilerin, becerilerin ve yeteneklerin bir birleşimidir ve siyasi yaşamda önemli olan unsurları anlamayı ve bunları uygulamayı gerektirdiğini açıklamaya çalışmaktadır. Daha açıkçası Politik Okuryazarlık, öğrencilere yaşamlarında gerekli olan politika konularını öğretmede kullanılan bir araçtır. Demokrasinin temelinde halkın devlet yönetimine katılımı önemlidir. Katılım toplumda kendini gösterme, kendini ifade etme biçimidir. Bilinçli katılımın gerçekleşebilmesi için birtakım politik bilgilerle donatılmış Politik Okuryazar olan bir bireyin özellikleri ön plana

çıkılmaktadır. Politik açıdan okuryazar olan bir insan, hem bilgili bir izleyicidir hem de etkili ve sorumlu bir şekilde politikayla ilgilenebilmek için aktif bir katılımcıdır (Lockyer, Crick, Annette, 2003: 36). Politik Okuryazarlığı anlamak ve etkili bir şekilde kullanmak için gereken bilgiyi tespit etmek gerekir. Gerekli olan bu öz bilgiler ile bunlara dayalı değerleri, kurumları, süreçleri, konuları irdelemek ve anlamak gerekir. (Anderson, 2008:97). Kişinin geçmiş ile şimdiki güncel siyasi olayları tartışabilmesi için temel politik bilgilere sahip olması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersi geçmişle ve günümüzle ilgilenecek çocukların günümüz toplumunun sorunlarından haberdar olmalarını sağladığı için büyük önem taşımaktadır (Arın ve Deveci, 2008). Bireylerin yaşadıkları topluma yararlı birer aktif vatandaş olmaları için öncelikle temel politik bilgiye sahip olması gerekmektedir. Diane Ravitch politik bilgiye sahip olma hakkında şunları ifade etmiştir: *‘Öğrenciler yönetime ait kurumların nasıl işlediği, her bir kurumun ne gibi fonksiyonunun olduğu, siyaset yapan kişilerin siyasetteki rolleri, nasıl seçildikleri, bu seçilme işlemi sırasında vatandaşların görevleri, bir vatandaşın ne gibi görevleri ve hakları olduğu öğrencilere anlatılmalıdır. Biz öğrencilerden aktif ve etkili vatandaş olmalarını istiyorsak eğer onlara politik süreçleri öğretmeli, farklı düşüncelerin de olduğunu göstermeliyiz.’* (Diane, 1991:48). Demokratik bir toplumda politikaya katılımı sağlamak için hangi temel politik bilgilerin gerekli olduğunu belirlemek önemlidir.

Politikaya katılım, politik konularda bilgi sahibi olmadan gerçekleştirilmez. Bireyler, politik dünyanın düşüncelerini anlamalıdır. Bu noktada önemli bir soru; vatandaşları ilgilendiren fikirler nelerdir ve bu fikirler politik katılımı nasıl anlamlı hale getirir? Politik katılım için bilgi tamamen yeterli ve etkili bir durum değildir. Sosyal, kurumsal ve yasal koşullar, önemli bir şekilde rol oynar. Ayrıca bireylerin tutumları, değerleri, psikolojileri ve becerileri de bu açıdan önemlidir. Diğer yandan politik bilgi alt yapısı olmadan da nasıl bir katılımcı olunacağı bilinemez (Borhaug, 2008: 579).Politika bilgisi bireylere politik ortamı, tartışmaları, farklı görüşlere tahammül etme becerisine yönelik bir yol sunar. Politikayı olumsuz olarak görmekten ziyade okullarda politika bilgisinin nasıl arttırılacağını ve bu bilginin bireyler üzerinde nasıl bir gelişme sağlayacağını ortaya koymak gerekir (Betty, 2006:130). Bireylerin siyasete katılımını arttırmak için politik eğitim alması şarttır. Politik eğitimden amaç temel politik bilgilerin öğrencilere verilmesidir. Rennick politik eğitimi, ‘politikayı çalışma ve siyasi sürece katılım için gerekli olan bilgileri, becerileri ve tutumları elde etme olarak’ tanımlar. Politik eğitimin üç ögesinin (bilgi, beceri ve tutum) hepsi de ayrı ayrı önemli olup birlikte geliştirilmesi gerekmektedir. Sadece bilgi, politik eğitimin amaçlarını karşılamaz. Politik eğitim, uygun becerilere ve tutumlara dayanan verimli katılımı gerektirir (Rennick, 1993: 43).Günlük hayatımızda politika günlük yaşantının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.Sosyal hayatın nasıl işlediğini anlamamız için eleştirel düşünme becerisine ve temel politik bilgilere sahip olmak gerekir. Bu nedenle erken yaşlar çocukların demokrasinin işlevleriyle tanıştırılmasının en ideal olduğu yaşlardır. Bu beceri ve bilgilere sahip olmak için öğrencilere erken yaşlardan itibaren politik eğitim verilmelidir. Politik Okuryazar bir birey yetiştirmek ile ilgili önemli bir problem; öğrenciye okullarda politikanın süreçleri ve dinamikleri hakkında çok az şey öğretiliyor olmasıdır. Öğrencilere, politikanın doğrudan ya da dolaylı yollardan herkese dokunduğu ve herkesin hayatını etkilediği yeterince gösterilmelidir. Politikanın özündeki tanımı tartışmadır. Birçok eğitimci sınıf ortamında politikayla ilgili konuları tartışmaktan çekinir. İlköğretimden itibaren sistemli bir politika eğitimi gençlere seviyeli ve tutarlı tartışabilmeyi, farklı düşüncelere saygılı olmayı öğretecektir. Bu süreçte öğrenciler gerekli olan politik bilgiye de sahip olmuş ve bunu içselleştirmiş olurlar.

Doğanay'a (2003: 47) göre Türkiye'de siyasal katılımın düşük olması dolayısı ile siyasal yabancılaşmanın yüksek düzeyde yaşanması ülkenin siyasal kültürü ile yakından ilgilidir. Türk toplumunda siyasal hayatı kendi eyleminin bir sonucu olarak gören, iyi yönetim talebini etkin bir şekilde dile getiren, yönetim içinde sorumluluk üstlenen bir yurttaşlık kavrayışının temelleri atılamamıştır. Bunun nedeni hem Osmanlı'da hem Türkiye Cumhuriyeti'nde siyasal hakların tepeden inmece bir tarzda verilmesinin yurttaşlarda yaygın bir edilgenlik duygusu yaratması olabilir. Bu bakımdan siyasal kültürün bireylere yerleşmesi ise eğitim ile gerçekleşebilecek bir durumdur. Amadeo (2003:213-221) ve Wilkins, (1999)'da yaptıkları araştırmada siyasi katılımın önemli unsurlarından birinin siyasi bilgi olduğunu, bu bilgiye eğitimle ulaşılabileceği sonucunu ortaya koymaktadır. Amerika'da siyaset bilimi üzerine önde gelen araştırmacılarından Delli Carpini ve Keeter (1996: 397), öğrencilerin siyasete yönelik bilmesi gerekenleri 3 grupta toplamıştır:

1. Devletin organları ve günlük işleri ile ilgili olan kurumlar hakkında bilgi sahibi olmak.
2. Ülke içinde ve ülke dışında (uluslararası) güncel siyasi konuları takip edip bir görüş belirtebilmek.
3. Partiler ve politikacılar arasındaki farklılıkları bilmek.

Eğitim sistemimize bakıldığında Siyaset Bilimi dersi ayrı bir ders olarak sadece üniversitelerin ilgili bölümlerinde yer almaktadır. Siyaset Bilimi içinde yer alan bazı konular Sosyal Bilgiler dersi içindeki ünitelerde bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler Siyaset Bilimine büyük oranda ihtiyaç duyar. Siyaset Bilimi öğrencinin yaşam boyu kullanacağı temel bilgileri ve kavramları içerir. Bu noktada Siyaset Biliminin temel kavramları içerisinde yer alan devlet, hükümet, otorite, cumhuriyet, anayasa, yasa, politika, sistem, politik kurumlar, demokrasi, sosyal kontrol, güç, vatandaşlık, kamuoyu vb. terimlerinin önemi açıktır. Bu terim ve kavramların açıklanmasında Siyaset Biliminin diğer öğretilerinin de Sosyal Bilgiler öğretimi içerisinde önemli bir yer teşkil ettiği tartışmasızdır. Sosyal Bilgiler dersinin öğrencileri edilgen yurttaş olmaktan çıkarıp etkin, sorgulayan, duyarlı, problemler karşısında yılmayan, çözüm üretebilen vatandaşlar olarak yetiştirmek istediği de açıktır. Etkin vatandaş olmanın temel şartı haklarını ve sorumluluklarını bilmektir. Hakların ve sorumlulukların öğrenilmesinde de Siyaset Biliminin katkısı büyüktür (Sarısamam, 2008: 153). Sosyal Bilgiler programlarında Siyaset Bilimi başlığı gibi özel bir başlık olmamasına rağmen Siyaset Bilimi ile ilgili bilgi, beceri ve kazanımların kitaplarda yer alan ünitelerde bulunduğu görülmektedir. 4. sınıf üniteleri 'Birey ve Toplum', Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler', 'Güç, Yönetim ve Toplum' ve ' Küresel Bağlantılar' üniteleri siyaset bilimiyle ilgili bölümlerdir (İnan,2013:8). 5-6-7. sınıf üniteleri incelendiğinde 4. sınıftaki ünite başlıklarının aynısını görmekteyiz; fakat kazanım sayısı arttırılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ilköğretim seviyelerinden başlayarak siyasi bilim içeriğini alan dersler işlemelidirler. Yasaların işlevini, hükümetin nasıl çalıştığını vatandaşların haklarını ve sorumluluklarını öğretmek, gençlerin ilgili olmalarına ve demokratik yönetim süreçlerine aktif katılım gerçekleştirmelerine yardımcı olmalıdır (Savage, 1996: 45). Politik Okuryazarlık bireye siyasi yaşamda önemli olan unsurları bilmeyi, anlamayı ve bunları değerlendirmeyi gösterdiği için öğrencilere üniversite öncesi ve üniversite yıllarında verilecek politik eğitim, demokratik sistemimizi anlamada ve etkili birer vatandaş olarak yetişmede yardımcı olacaktır. Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin siyasete yönelik olumlu tutumlar geliştirdiği, aktif ve etkili vatandaşlar olarak yetiştirilmesini amaçlayan, sorgulama ve değerlendirme becerilerini geliştirdikleri bir alan olarak görülmektedir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler öğretmenleri aileden sonra ilköğretim öğrencilerine demokratik tutum, beceri ve

değerleri kazandıran önemli kişilerdir. Araştırma bu noktada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Politik Okuryazarlık ile ilgili görüşlerini ortaya koyarak geleceğin öğretmenlerinin demokratik sistemin devam edebilmesinde ne kadar etkili olabileceklerini görmeleri açısından önem taşımaktadır. Araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politik Okuryazarlığa ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Bu amaca bağlı olarak araştırmanın alt problemleri şu şekilde belirlenmiştir:

1. Politik Okuryazarlığa ilişkin bilgileri nelerdir?
2. Öğretmen adaylarına göre Politik Okuryazar bir bireyde bulunan özellikler nelerdir?
3. Öğretmen adaylarına göre Politik Okuryazar bir birey yetiştirmede eğitim sisteminin rolü nedir?
4. Öğretmen adaylarının okul yaşamı boyunca aldıkları eğitimin Politik Okuryazar bir birey olmadaki katkısı nedir?
5. Öğretmen adaylarına göre Politik Okuryazar bir bireyin yetişmesinde etkili olan faktörler nelerdir?
6. Öğretmen adayları kendi Politik Okuryazarlıklarını nasıl değerlendirmektedir?

2.Yöntem

Araştırma öğretmen adaylarının görüşlerini tespit etmeye yönelik olduğu için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

2.1.Araştırmanın Deseni

Araştırmada, yönelik öğretmen adaylarının görüşlerini resmetmek amaçlandığı için araştırma konusuna ve amacına en uygun olan nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenemoloji) yöntemi kullanılmıştır. Olgubilim yöntemi farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Tümüyle yabancı olunmayan aynı zamanda da tam anlamının kavranılmadığı olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım, Şimşek, 2013: 81.). Araştırmada öğretmen adaylarının Politik Okuryazarlık kavramına yönelik bakış açılarını, algılarını, deneyimlerini kısaca Politik Okuryazarlık ile ilgili var olan durumu derinlemesine resmedebilmek amaçlandığından; araştırma süreci olgubilim desenine uygun olarak yürütülmüştür.

2.2.Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır durum örnekleme kullanılmıştır. (Patton, 2014:236).Amaçlı örneklemin amacı, araştırmada çalışılan soruları aydınlığa kavuşturacak zengin bilgi içeren durumları seçmektir. Bu anlamda, amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olur. Çalışma grubu belirlenirken, katılımcıların mümkün olduğu kadar Türkiye'nin değişik bölgelerden gelen öğrenciler arasından seçilmesine özen gösterilmiştir. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören on tane dördüncü sınıf öğrencisi tercih edilmiştir. Araştırmada etik hususlar gereği, her bir öğrenci araştırmaya katılmadan önce araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve gönüllülük esası üzerine çalışmaya katılmıştır. Araştırmada gizlilik ilkesi ve araştırma etiği çerçevesinde her bir katılımcıya rumuz verilmiştir (Kız Katılımcı: K1-K2-K3-K4-K5; Erkek Katılımcı: E6-E7-E8-E9-E10). Öğrencilerin isimleri kullanılmamıştır. Katılımcılar ile ilgili ayrıntılı bilgi Tablo-1 de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılarla İlgili Bilgiler

RUMUZ	CİNSİYET	YAŞ
K1	Kız	23
K2	Kız	23
K3	Kız	23
K4	Kız	24
K5	Kız	23
K6	Erkek	22
K7	Erkek	24
K8	Erkek	23
K9	Erkek	24
K10	Erkek	23

Tablo 1'e göre katılımcılardan altı tanesi 23 yaşında, üç tanesi 24 yaşında ve bir katılımcı ise 22 yaşındadır. Katılımcıların genel yaş ortalamasına bakıldığında yaş ortalamasının 23 olduğu görülmektedir. Ayrıca bayan katılımcıların yaş ortalaması ile erkek katılımcıların yaş ortalamasının da aynı (yaş ortalaması=23) olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formun uygulanmasında görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacıya sunduğu etkileşim ve esneklik yoluyla kullanılması gerekmektedir. Bu teknik özel bir konuda derinlemesine soru sorma ve cevap eksik veya açık değilse tekrar soru sorarak durumu daha açıklayıcı hale getirip cevapları tamamlama fırsatı vermesi açısından avantajlıdır (Çepni, 2010: 145). Çalışmada; yapı bakımından standartlaştırılmış açık uçlu görüşme kullanılmıştır. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşmenin temel amacı, aynı katılımcılara aynı soruları sorarak araştırmacının araştırmaya etkisini azaltmaktır. Böylelikle araştırmacı tam ve sistematik bilgilere ulaşır (Patton, 1990: 237). Araştırmacı katılımcıların mülakat esnasında verdikleri cevapların altında yatan nedenleri derinlemesine irdeleyebilmek ve sürece bağlı olarak katılımcılara yeni sorular yöneltebilmek amacıyla, tercih etmiştir. Önce taslak bir mülakat formu hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak mülakat formu soruları, nitel araştırma yöntemleri

konusunda uzman bir yardımcı doçent, siyaset alanında uzman bir profesör ve Türkçe alanında bir öğretim görevlisi tarafından ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda, mülakat soruları yeniden şekillendirilmiştir. Mülakat formundaki soruların niteliği ve yeterliliği hakkında bilgi edinmek için araştırmacı tarafından katılımcılar arasında yer almayan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören altı tane dördüncü sınıf öğrencisi ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sürecinde elde edilen veriler sadece mülakat formunun şekillendirilmesi sürecinde kullanılmıştır. Pilot uygulama sonucunda mülakat formunda yer alan soru sayısı pilot uygulama öncesinde beş iken uygulama sonrasında altıya çıkarılmıştır. Sorular; anlatım, içerik, akıcılık, anlam ve dil hususları dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir.

Çalışmada katılımcılara mülakat formunda yer alan sorular sorulmuştur. Araştırmacının katılımcılarla bireysel olarak gerçekleştirdiği görüşmeler ortalama 20 dakika sürmüş ve ses kayıt cihazıyla, katılımcıların onayı da alınarak kaydedilmiştir. Mülakatlar 2014 yılının Ekim ve Kasım ayı boyunca sürmüştür. Görüşmelerden sonra kaydedilen veriler, metne dönüştürülmüştür. Daha sonra metinler katılımcılara verilerek, kayıtların yanlışsız ve eksiksiz olduğunun doğrulanması ve bu yolla verilerin güvenilirliği sağlanmıştır. Mülakat formunda yer alan sorular şu şekildedir:

1. Öğretmen adayları Politik Okuryazarlık hakkında ne biliyor?
2. Öğretmen adayları Politik Okuryazar bir bireyin hangi özelliklere sahip olması gerektiğini düşünmektedir?
3. Öğretmen adayları Politik Okuryazar bireyler yetiştirmek için eğitim sisteminin nasıl bir role sahip olduğunu düşünmektedir?
4. Öğretmen adayları okul yaşamları boyunca aldıkları eğitimi Politik Okuryazar bir birey olmalarındaki katkısını nasıl değerlendirmektedir?
5. Öğretmen adayları bireyin iyi bir Politik Okuryazar yetişmesinde etkili olan faktörler hakkında ne biliyor?
6. Öğretmen adayları kendi Politik Okuryazarlıklarını nasıl değerlendirmektedir?

2.4.Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

Çalışmada katılımcılara mülakat formunda yer alan sorular sorulmuştur. Araştırmacının katılımcılarla bireysel olarak gerçekleştirdiği görüşmeler ortalama 20 dakika sürmüş ve ses kayıt cihazıyla, katılımcıların onayı da alınarak kaydedilmiştir. Mülakatlar 2014 yılının Ekim ve Kasım ayı boyunca sürmüştür. Görüşmelerden sonra kaydedilen veriler, metne dönüştürülmüştür. Daha sonra metinler katılımcılara verilerek, kayıtların yanlışsız ve eksiksiz olduğunun doğrulanması ve bu yolla verilerin güvenilirliği sağlanmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunun uygulanmasından sonra öğretmen adaylarından elde edilen nitel veri seti büyük bir duyarlılıkla iki ayrı araştırmacı tarafından satır satır okunmuş ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Sorulara verilen yanıtlar tablolar haline getirilmiş, benzer özellikteki ifadeler tek bir cümle altında toplanmıştır. Benzer ifadeleri kullanan öğretmenlere ilişkin frekanslar sunulmuştur. Öğretmenlerin ifadelerinden yapılan alıntılarda kullanılan kısaltmalar ise şu şekildedir: Sıra no 1, 2, 3, 4,5: Bayan katılımcı; K1,K2,K3,K4,K5; sıra no 6, 7, 8, 9, 10: Erkek katılımcı; K6,K7,K8,K9,K10.

3.Bulgular

Bu bölümde araştırmadan elde edilen veriler alt problemlere uygun bir şekilde tablolar haline dönüştürülmüş diğer alt probleme ait veriler ise katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

3.1. Katılımcıların Politik Okuryazarlık Kavramı Hakkında Bildikleri

Araştırmanın 1. alt problemine yanıt vermek amacıyla araştırmacılara ‘Politik Okuryazarlık hakkında ne biliyorsunuz?’ sorusu yöneltilmiş ve elde edilen görüşler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Politik Okuryazarlık Kavramına İlişkin Olarak Bildikleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	Katılımcılar
Politik konularda dergi, gazete ve makale gibi yazıları bilinçli olarak okuyup bilgi sahibi olmaktır.	3	K6- K8-K3
Ülkemizdeki ve dünyadaki siyasi gelişmeleri yorumlama gücüdür.	2	K4-K9
Her türlü siyasi görüşe sahip kitapları okuyup anlayabilmektir.	1	K5
Siyasetle ilgili okudukları hakkında olumlu veya olumsuz olarak eleştiri yapabilme becerisidir.	2	K1-K2
Siyasetin yapı taşları olan kurumları ve onların işlevlerini anlamaktır.	2	K10-K7
Etkili vatandaş olabilmek için gerekli bir okuryazarlık türüdür.	1	K1
Politikayla ilgili kavramları okuyup yazabilmektir.	2	K7-K5
Bilinçli oy vermedir.	2	K1-K10
Yalnızca kendi düşüncelerini doğru bulmak yerine diğer görüşleri de dikkate alıp bu görüşleri hoş görmek ve uzlaşmacı bir yaklaşım sergilemektir.	1	K4

Tablo 2’ye göre katılımcılar Politik Okuryazarlık kavramı hakkında bildiklerine dair çeşitli tanımlamalar yapmıştır. Katılımcıların en çok bahsettikleri görüşler arasında ilk sırada bilinçli okuma (politik konuların yer aldığı dergi, gazete ve makale gibi yazıların bilinçli okunması) ve yorumlama gücü (ülke ve dünyadaki siyasi gelişmeleri yorumlama gücü) gelmektedir. Bu iki görüşü sırasıyla her türlü siyasi görüşe sahip kitapları okuyup anlayabilme, okudukları hakkında eleştiri yapabilme becerisi, kurumlar ve onların işlevlerini anlama, etkili vatandaş olabilmek için gerekli bir okuryazarlık türü ve politikayla ilgili kavramları okuyup yazabilmek takip etmiştir.

Tablo 2’ye göre erkek katılımcılar kızlardan daha çok politik okuryazarlığın ne olduğuyla ilgili çıkarımlarda bulunurken kız katılımcıların politik okuryazarlık ile ilgili çıkarımlarının daha sınırlı olduğu görülmektedir. Ayrıca Katılımcı 3, ‘*Politik Okuryazarlığın siyaset ile ilgili bir konu olduğunu tahmin ediyorum ve siyaset de ilgimi çekmiyor*’ sözleriyle politik okuryazarlık kavramına ait bilgi ve ilgi derecesini vurgulamıştır. Öğrencilerin Politik Okuryazarlık kavramına ait bilgilere bakıldığında bu kavram genellikle Siyaset Bilimiyle özdeşleştirilmiştir. Elde edilen bulgular daha önceki çalışmaları destekler niteliktedir.

3.2. Politik Okuryazar Bir Bireyde Bulunması Gereken Özellikler Hakkında Katılımcı Düşünceleri

Katılımcılara Politik Okuryazar bir bireyde bulunması gereken özellikler sorulduğunda birbirine yakın ve benzer cevaplar vermişlerdir. Analiz sonucunda Politik Okuryazar bir bireyde olması gereken özelliklere ilişkin öğrenci görüşlerinin açıklanmasında öğrencilerin Politik Okuryazarlık için gerekli bazı anahtar kavramların üzerinde durduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Politik Okuryazar bir bireyde bulunması gereken özellikler tablo olarak verilmiştir.

Araştırmanın ikinci alt problemini yanıtlamak amacıyla katılımcılara Politik Okuryazar bir bireyde bulunması gereken özellikler sorulmuş ve birbirine yakın ve benzer cevapların verildiği tespit edilmiştir. Politik Okuryazar bir bireyde bulunması gereken özellikler tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Politik Okuryazar Bir Bireyde Bulunması Gereken Özelliklere İlişkin Olarak Öğretmen Adaylarının Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	Katılımcılar
Politik Okuryazar bir birey hoşgörülüdür	2	K1-K5
Politik Okuryazar birey güncel olayları takip eder.	1	K10
Politik Okuryazar birey fikir üretebilen ve düşünen kişidir.	2	K4-K9
Politik Okuryazar birey temel politik bilgiye sahiptir.	2	K8-K10
Sosyal Bilgiler programına politikayla ilgili seçmeli dersler konmalıdır.	2	K2-K7
Politik Okuryazar birey okumayı sever.	3	K3-K6-K8

Tablo 3'e göre Politik Okuryazar bir bireyde olması gereken özelliklere ilişkin öğrenci görüşlerinin açıklanmasında Politik Okuryazarlık için gerekli bazı anahtar kavramların üzerinde durduğu tespit edilmiştir. Belirtilen özelliklerin hemen hemen hepsinde '*hoşgörülü olma, güncel olayları takip eden, fikirler üretebilen ve düşünen, politik bilgiye sahip ve okumayı seven kişi*' gibi özelliklerin kullanıldığı göze çarpmıştır. Katılımcı 1 Politik Okuryazar bireyin özelliğini kısa ve öz olarak: '*Tartışmalarda empati kurmak*' derken Katılımcı 5 '*Hoşgörülü, farklı görüşlere tahammül etme becerisine sahip birey*' olarak belirtmiştir. Katılımcı 4 ise '*Düşünmeyi seven kişi*' olarak tanımlamıştır. Katılımcı 2 ve Katılımcı 7 Politik Okuryazar bir birey eleştirebilme becerisine sahip olmalıdır görüşünü ortaya koymuştur. Ayrıca gündelik haberlerin eleştirel bakış açısıyla dinlenmesi gerektiğine ve yansız bir şekilde düşünmenin önemine de vurgu yapılmıştır. Katılımcı 9 ise '*Biraz daha kapsamlı olarak farklı olay ve durumlar karşısında yeni fikirler üretebilen kişi*' olarak vurgulamıştır. Katılımcı 10 ise diğer katılımcılardan farklı olarak politik bilginin önemini vurgulamıştır ve düşüncesini '*Geçmiş döneme ait politikayı bilip günümüzdeki siyasal etkinlikleri ve güncel olayları bu bilgilerin ışığında tartışabilen kişi.*' diyerek ortaya koymuştur. Katılımcı 8 Politik Okuryazar bireyin özelliğini tanımlarken '*Temel politik bilgilere sahip olan kişi*' demiştir. K8'in bu görüşü aslında K10'un görüşünü destekler niteliktedir.

3.3. Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Politik Okuryazar Birey Yetiştirmede Eğitim Sisteminin Rolü

Araştırmanın üçüncü alt problemine yanıt vermek amacıyla Politik Okuryazar birey yetiştirmede eğitim sisteminin rolüne ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen veriler Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4. Politik Okuryazar Birey Yetişmesinde Eğitim Sisteminin Rolü

Öğretmen Adaylarının Görüşü	f	Katılımcılar
Temel politik bilgilerin öğretimi	2	K1-K10
Sosyal Bilgiler derslerinin önemi	1	K5
İlköğretimden itibaren verilen sistemli politika eğitimi	1	K1
Politikanın süreçlerinin öğretilmesi	1	K10
Politikayla ilgili seçmeli derslerin konması	1	K2

Tablo 4'te katılımcılardan K1-K2-K5 ve K10 sadece Politik Okuryazar bir birey yetiştirmede Eğitim sistemimize düşen sorumluluklar hakkında fikirlerini belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğu bu konu hakkında bir çözüm öneremeyeceğini belirtirken öğretmen adaylarından birisi düşüncelerini şöyle belirtmiştir: *'Politikanın süreçleri özellikle Sosyal Bilgiler derslerinde işlenmelidir. Sosyal Bilgiler derslerinde öğretmenler öğrencilerine haklarını bilme ve kullanma, eşitlik, seçim, oy, demokrasi, eleştirel düşünme, empati, aktif vatandaş, demokratik değerler, politik sorumluluk ve yönetim gibi politik kavramların ne anlama geldiğini öğretmelidir. Yani gençlerin aktif, katılımcı, etkili düşünme becerisine sahip bireyler olmalarını istiyorsak onlara Sosyal Bilgiler dersinde temel politik bilgileri öğretmeliyiz (K10).'* K5 kodlu katılımcı *'İlköğretim öğrencileri, sosyal bilgiler sayesinde toplumda, bölgede, ülkede ve dünyada meydana gelmiş siyasi gelişmeleri öğrenmeye başlarlar. Demokratik yönetimi ve bu yönetimin işleyişini öğrenirler. Böylece ülkelerine karşı geliştirmeleri gereken sorumluluk bilincini öğrenip geliştirmeye başlarlar. Bu nedenle öğretmenler bunlara dikkat ederek derslerini işlemelidir.'* demiştir. Başka bir katılımcı ise: *'İlköğretimden itibaren sistemli bir politika eğitimi verilirse bireyler seviyeli tartışmayı, farklı görüşlere saygılı olmayı öğrenir; bu davranışları içselleştirirler (K1).'* Diğer bir katılımcı ise: *'Okullarda Siyaset Bilimi ya da Temel Politik Bilgiler adı altında seçmeli dersler konmalıdır bu derste siyasi açıdan nitelikli kitapların okunması için öğrenciler özendirilmelidir (K2).'* Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlardan da anlaşılacağı gibi Politik Okuryazar bireyler yetiştirmede eğitim sistemi görevini gerektiği gibi yerine getirememektedir. Bu sıkıntıların başında öğrencilere erken dönemlerden itibaren yeterli politik bilginin verilmemesi gelmektedir. Doğru kararlar alabilme ve bu kararları uygulama bir anda gelişen bir şey değildir. Politik Okuryazarlık için gerekli bilgi, beceri ve tutumların, erken yaşlardan itibaren kazandırılmaya başlanması ve öğretimin diğer kademeleri sürecinde de geliştirilmeye devam edilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan Politik Eğitimin okul öncesi dönemde verilmeye başlanması oldukça önemlidir.

Okul yaşantıları boyunca yukarıda belirtilen unsurların öğrenciler tarafından içselleştirmelerine yardımcı olunduğunda yetişen yeni neslin etkin, aktif, bilinçli ve duyarlı birer birey olarak yetişmeleri kaçınılmaz olacaktır.

3.4. Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Okul Yaşamının Politik Okuryazar Olmaya Katkısı

Araştırmanın dördüncü alt problemine yanıt aramak amacıyla öğretmen adaylarından elde edilen verilerden yola çıkarak, okul yaşamının Politik Okuryazarlığın gelişimine katkıları belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların görüşlerinden elde edilen veriler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Okul Yaşamının Politik Okuryazarlığa Katkısına İlişkin Olarak Öğretmen Adaylarının Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşü	f	Katılımcılar
Okul yaşamının Politik Okuryazar olmada katkısı yoktur.	10	K1-K2-K3-K4-K5-K6-K7-K8-K9-K10
İlkokuldan liseye kadar bilgilerin ezberletilmesi ön plana çıkmıştır. Yorumlama, tartışma gibi unsurlara yer verilmemiştir. Okullarda yeterli politik bilgiler verilmediği gibi siyasetten konuşma ortamı da yaratılmadı.	1	K2
Üniversiteye kadar gelmiş kişilerin demokratik süreç, bu sürecin işleyişi ve temel siyasal bilgilere sahip olma konusunda sıkıntıları olduğunu düşünüyorum.	1	K5

Katılımcıların hepsi de okul yaşamı boyunca alınan eğitimin Politik Okuryazar olmada etkisi olmadığını belirtmiştir. Konuya ilişkin olarak katılımcıların görüşlerinden yapılan alıntılardan bazıları şunlardır: *‘İlkokuldan liseye kadar bize verilen bilgiler ezberletilme yoluna gidilerek benimsetilmek istenmiştir. Bu nedendir ki öğretilen olaylar neden-sonuç ilişkisi üzerine kurulmadı. Sınavlarımız test oldu. Bilgiyi ölçmeye yönelik sınavlarımız olduğu için analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına geçemedik. Ama bilgi basamağında çok iyi olduk. Öğretmenlerimizle derslerde siyaseti konuşmadık. Siyasetten konuşmak sakıncalı bir durum olarak bakıldığı için o günün Türkiye’inde olmuş olan olayları tartışmadık. Bazı konuları konuşmak yasakmış gibi bir izlenimim vardır hep. Bizlere okullarda yeterli politik bilgi verilmedi. Hep kulaktan dolma bilgilerle siyaset yaptık. Bu nedendir ki okul yaşamım boyunca aldığım eğitimin politik okuryazar bir birey olmada katkısı olduğunu düşünmüyorum (K2).’* *‘Üniversiteye kadar gelmiş olan birçok genç arkadaşın çoğunun demokratik süreci ve bu sürecin nasıl işlediğini, ülkemizde bulunan kurumların görevlerini dahi bilmediğini düşünüyorum. Sanırım bu gibi temel bilgilerin bireylere aktarımında bir yerlerde hata yapılıyor (K5).’* Okullar, bireylerin siyasal toplumsallaşmasında aileden sonra gelir. Bu nedendir ki okullar politik eğitimin verilmesi açısından son derece önemlidir. Politikayı olumsuz olarak görmektense okullarda politik eğitimin nasıl verileceği, politik bilginin nasıl öğretilbileceği ve bu bilginin gençler üzerinde nasıl bir yararı olacağı üzerine çalışmakta yarar vardır. Farklı ülkelerde temel politik bilgilerin öğrencilere kazandırılması için eğitim sistemi içinde uygulamalı çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin Almanya’da öğrencilere politika ile ilgili bir eğitim verilmektedir. Öğrencilere sık sık parlamento ziyaret ettirilmekte, onların bakanlarla toplantılar yapmaları ve onlara soruyönelmeleri sağlanmaktadır. Buradaki amaç onların

demokratik sistem içerisinde bizzat yer almalarını sağlamaktır. Öğrenciler bu sayede politik unsurların nasıl işlediğini ve farklı kurumların nasıl çalıştığını daha iyi öğrenebilmekte; böylece sınıfta da bu konular üzerine beraberce fikir üretebilmektedir (Berg ve diğerleri, 2003:4).

3.5. Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Politik Okuryazar Bireyler Yetiştirilmesinde Etkili Olan Faktörler

Araştırmanın 5. Alt problemine yanıt vermek amacıyla Politik Okuryazar bireyler yetiştirilmesinde etkili olan faktörler katılımcıların görüşlerine göre belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 6'da iyi bir Politik Okuryazar bireyler yetiştirilmesinde etkili olan faktörler katılımcıların görüşlerine göre belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 6'da iyi birer Politik Okuryazar bireyler yetiştirilmesinde etkili olan faktörlere ait katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 6. Politik Okuryazar Birey Yetiştirilmesinde Etkili Olan Faktörler

Faktörler	f	Katılımcılar
Yönetim sürecini bilmek, Hükümetin işleyişi ile yasama, yürütme ve yargı organlarıyla, devletin yapısı hakkında bilgi sahibi olmak,	2	K1-K10
Güncel olaylar, ülke içi ve uluslararası sorunlar ve bunların medyaya etkileri hakkındaki bilgi sahibi olmak.	1	K6
Gündemde olan olayları takip edip yorum yapabilme gücüdür.	1	K4
Yurdumuzun içinde ve dışında meydana gelen olayları takip etmek ve bunun sonucunda kendi politik farkındalığını oluşturmak. Partiler ve politikacılar arasındaki ideolojik farklılıkları anlayabilmek.	1	K9
Kitap okuma alışkanlığının olması, Okumayı sevmek.	3	K2-K8-K6
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Tarih Öğretmenlerinin derslerdeki tutumu, sınıflarına siyaseti getirip getirmemeleri. Şöyle ki öğretmenler öğrencilerine bir tartışma ortamı sunuyor mu? Öğrencilerinin sınıflarda aktif birer katılımcı olmasına yardımcı oluyor mu? Öğrencilerin politikayla ilgili var olan bilgilerini geliştirmeye yardımcı olabiliyor mu?	1	K3
Aile (Aile içinde bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerine kadar demokratik bir düzeyde olursa çocuklarda istenilen demokratik tutum da o derece gelişir.), okul, eğitim sistemi (Ezberleme tekniğinden çok eleştirel düşünmenin ve yansıtıcı düşünmenin etkili bir öğretimsel yol olduğu düşüncesi ve öğrencilere bu gibi düşünme becerilerinin verilmesi önemlidir.) Ayrıca okullarda	1	K2

okutulan ders kitaplarının da içeriği son derece önemlidir.		
Politikaya ilgi, düşünce özgürlüğünün olduğu ortamlarda bulunmak	1	K9
Günlük gazete okuma alışkanlığı. Günlük okunan gazeteler politik farkındalığı oluşturur.	1	K2
Vatandaşlık eğitiminin Politik Okuryazar bir birey olmada etkisi.	2	K1-K7
Okullarda okutulandıerslerden biri olan Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin siyasi kültürüöğrenmesinde ve bu sürecin sonunda da etkili birer politik okuryazar birey olmasında büyük öneme sahiptir.	1	K5

Katılımcılar politik bilgiye sahip olma konusunu önemsemektedir. Politik Okuryazar bir bireyin yeterli politik bilgiye sahip olması bireyin haklarını, sorumluluklarını, siyasi ve yasal sistemler hakkında daha bilinçli olmasını sağlar. Bireylere gerekli temel bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırmayı amaç edinen Sosyal Bilgiler dersinin politik bilgiye sahip olmada önemi yadsınamaz. Sosyal Bilgiler dersinde kendini, yaşadığı yeri ve uzak çevresini, dününü, şimdiyi ve geleceğini anlama fırsatı bulan çocuk olaylar arasında ilişki kurmasını, görüş bildirmeyi, tartışabilmeyi öğrenir.

İyi bir Politik Okuryazar bireyin yetişmesinde öncelikle gerekli olan temel birtakım politik bilgileri öğrencilere aileden başlayarak vermek gerekir. Ailenin demokratik bir yapıda olması, aileyi ilgilendiren kararlarda çocuğun fikrinin alınması çocuğun gelecekteki siyasi davranışlarını, düşüncelerini etkilemektedir. Dursun (2007) çalışmasında öğrencilerin % 6'sının ailesinde sık sık, % 41,1'inin ailesinde bazen, % 31,8'inin ailesinde çok az siyasi konulu sohbet yapıldığı sonucuna ulaşmıştır. % 21'inin ailesinde ise siyasi konulu sohbet hiç yapılmamaktadır. Siyasetin aile ortamında tartışılıp konuşulamaması ise gençlerin siyasete ilgisini etkilemektedir.

Vatandaşlık Eğitiminin Politik Okuryazarlığa katkısı yadsınamaz. Temel vatandaşlık bilgisinden yoksun vatandaşların temel politik bilgileri, politik kurumları, politik sürecin nasıl işlediğini ve demokrasinin açılımını anlaması zordur. Vatandaşlık eğitimi sayesinde politik bilgiyi kullanma bilinci artar. Vatandaşlık bilgisi eksik olan bireyler siyasi tartışmalara girmezveya düşüncelerini dile getiremezler.

3.6. Öğretmen Adaylarının Kendi Politik Okuryazarlıklarına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın altıncı alt problemine yanıt vermek amacıyla katılımcıların kendi Politik Okuryazarlığına ilişkin değerlendirmeleri çözümlenmiş ve elde edilen verilerden yapılan alıntılar Tablo 7'de sunulmuştur.

Politik Okuryazarlık Durumu	f	Görüşler
Kendini Politik Okuryazar olarak görmeyenler	8	K1: Eğitim hayatım boyunca bilgiler bize ezberletildi. Öğrendiğimiz bilgileri yorumlama ve eleştirme şansı verilmedi. Siyaset sınıflarımıza taşınmadı. Bu

		nedenle siyasete ilgim yok. Politik bilgilerim de az. K9: Ailemizde siyaset konuşmak yasaktı. Bu durum de siyasete ilgimi yok etti.
Kendini Politik Okuryazar olarak görenler	2	K6: Politikayla ilgili konuşmayı severim. Siyasi içerikli kitapları okurum ve seçimlere katılıp oy kullanırım. K2: Politikayla ilgili haberleri eleştirel bir şekilde yorumlarım. Gündemi takip ederim.

Katılımcıların kendi Politik Okuryazarlıklarına ilişkin düşünceleri ve algılamaları genel olarak iki kategoriye ayrılabilir: Kendini iyi bir Politik Okuryazar birey olarak görenler ve görmeyenler. Kendini iyi bir Politik Okuryazar birey olarak görenler iki kişiyken, kendisini iyi bir Politik Okuryazar birey olarak görmeyenler ise sekiz kişidir. Kendini Politik Okuryazar olarak görmeyen katılımcılardan K1: *'Politikaya ilgim olmadığı için siyasetle ilgili yazıları da okumam ve iyi derecede politik bilgiye sahip olmadığımı düşünüyorum.'* diye düşüncelerini belirtirken K3: *'İlkokulda Sosyal Bilgiler dersinde bize verilen bilgileri tartışmadık ve öğretmenlerimiz öğrettikleri bilgileri ezberletme yoluna gitti. Aynı durum ortaokula geldiğimizde de devam etti. Ayrıca geçmiş anlatılırken öğretilen olaylar neden-sonuç ilişkisi üzerine kurulmadı ve sınavlarımız test oldu. Ezberleyip doğru seçeneği işaretleyen, sınavdan iyi not aldı. Liseye geldiğimde de durum değişmedi. Tarih dersine giren öğretmenimiz anlattığı geçmişte yaşanmış olaylar ile ilgilikonuları günümüz olayları ile bağdaştırmadı. O an Türkiye'nin gündeminde olan bazı tartışmalı ya da tabulu konulara değinip görüşlerimizi belirtmemize izin vermedi. Okuduğum sınıflarda eleştirel bakış açısı ile konulara yaklaşma ve bizlere de kendini ifade edebilme fırsatı verilmedi. Öğretmenlerimiz de siyaseti derslerine hiç taşımadı.'* Martorella (1998), Sosyal Bilgiler dersiyle bireylere kazandırılması gereken siyasal katılım becerilerinin başında öğrencilerin toplumu ilgilendiren konular hakkında bilgi sahibi olması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerin gündemde olan önemli konuları sınıflarına getirip öğrencileriyle tartışması çocukların politikaya ilişkin farkındalıklarının gelişmesine katkı sağlayabilir. Katılımcılardan K9: *'Siyaset konuşmak aile ortamında uygun değildi. Bizim evimizde çocukların siyasi konuşmalara katılması hoş karşılanmazdı. Belki de bu yüzden siyasete ilgim olmadı. Siyasete ilgimin olmamasını da Politik Okuryazarlığımı olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.'* diyerek kendisinin iyi bir Politik Okuryazar birey olmadığını ifade etmiştir. Siyasal katılımı etkileyen etmenlerin başında aile faktörü gelmektedir. Ailenin siyasete ilgisinin olması çocuğun da siyasete karşı olumlu tutum sergilemesine neden olmaktadır (Öztek, 1993; akt. Kahraman, 2002). K9 kodlu katılımcı kendisini iyi bir Politik Okuryazar olarak görmektedir ve *'Siyasi konular üzerine karşılıklı konuşmaktan ve fikir alışverişi yapmaktan hoşlandığını, siyasi içerikli kitapları okuduğunu ve seçimlere seçmen olarak katılıp oy kullandığını'* belirtmiştir. Erdoğan (2003) Türk gençliğinin siyasal katılımı

düzeyi ile ilgili yaptığı araştırmasında, en fazla siyasi katılımın oy verme olduğu (%61) sonucuna ulaşmıştır. Oy kullanma bireylerin siyasal düzene ve bu düzenin işleyişine ilişkin tutum ve düşüncelerinin var olduğunu göstermektedir fakat siyasete katılım için oy kullanma tek başına yeterli değildir. Siyasal olayları takip etme, siyasal olaylar hakkında fikir yürütme hükümet, partiler, sendikalar, sivil toplum örgütleri gibi önemli etkenler hakkında bilgi sahibi olmak da Politik Okuryazar bir bireyin özelliklerindedir. Ayrıca 3. Katılımcı, ‘*politikayla ilgili haberleri dinlerken sadece kendi anlayışına göre değerlendirmedini, dinlediklerine veya okuduklarına eleştirel bakış açısıyla yaklaşım kendi yorumunu kattığını ve özellikle gündemi takip ettiğini*’ belirtmiştir.

4. Tartışma ve Öneriler

Katılımcıların büyük çoğunluğu kendini Politik Okuryazar bir birey olarak görmemektedir. Bu durum Dursun’un (2007) çalışmasında gençlerin siyasi nitelikli konuşmaları genellikle tercih etmedikleri sonucuyla örtüşmektedir. Öğrencilerin ilkokuldan başlayıp üniversite hayatının sonuna kadar bilgi odaklı temel politika konuları ile ilgili daha fazla ders görmeleri ve bir sonraki yıllarda gündemdeki konuların sınıflarda tartışılması, siyaset konularının sınıflara getirilmesi bununla birlikte öğrencilere daha fazla okuma alışkanlığı kazandırılması ve sınıflarda hoşgörünün olduğu tartışma ortamlarının yaratılmasıyla bireyin adım adım Politik Okuryazar olmasında bilgi ve becerilerinin artırılacağı düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin içinde buldukları topluma ve dünyaya yabancı kalmamaları için gündemdeki konulara derslerinde yer vermelidir. Çünkü gündemdeki konuların sınıfça tartışılması sayesinde, farklı değer, inanç ve ilgilere dayanan farklı düşünce ve çeşitliliğin olabileceği bir sınıf ortamı yaratılmış olunur.

Sosyal bilgiler eğitiminin temel amaçlarından birisi de yeni yetişen nesli gelecek yaşama hazırlayacak olan gerekli bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırarak etkili vatandaşlar yetiştirmektir. Politik Okuryazarlığın önemle vurgulandığı günümüzde etkili birer vatandaş olabilmek için öğrencilerin sadece sorumlu oldukları derslerden başarılı olmaları değil demokrasinin ilkelerine bağlı olan bilgili, sorumlu vatandaşlar olarak yetiştirilmesi ve buna bağlı olarak siyasi eğitiminin de önemsenmesi gerekmektedir. Öğretmen adaylarının Politik Okuryazarlıktan ne anladıkları konusunda sınırlı sayıda kavram oluşturdukları tespit edilmiştir. Bu durumun temel nedeni bütün güncel olaylar, ülke içi ve uluslararası sorunlar dâhil olmak üzere politik farkındalığın temel seviyesindeki bir takım eksiklikleri ya da ilgisizlik olabilir. Araştırmada yer alan katılımcıların Politik Okuryazarlık için gerekli bilgi, beceri ve tutumlara ait gerekli ve önemli kavramları içselleştiremedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca erkek katılımcıların Politik Okuryazarlığın ne olduğuyla ilgili çıkarımlarının kız katılımcılardan daha fazla olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu bulgusu Ersoy, Ozankaya, Yazıcı, Akhan ve Dursun’un çalışmasının sonuçlarıyla uyumludur. K1 adlı katılımcı *Politik Okuryazarlığı etkili vatandaş olmada önemli bir unsur* olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu konuda

Ersoy (2007) tarafından yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin etkili vatandaşı “ haklarını bilen ve kullanan; sorumluluklarını bilen ve yerine getiren, başkalarının haklarına saygılı olan kişi” olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Bu noktada özellikle gençlerin sosyal ve politik sorumluluklarını güçlendirmeye çalışan önemli bir unsur olarak düşünülen vatandaşlık eğitimi bir yöntem olarak da yorumlanabilir. Bu nedenle vatandaşlık eğitimi toplumsal sorunlara karşı bireyleri güçlendirmek için gerekli bir süreç olarak görülmelidir. (Wood, 2010: 55). Böylece son yıllarda çocukların ve gençlerin etkili vatandaşlıkla ilgili bilgi,

beceri ve değerlerinin pekiştirilmesiyle Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçlarından birisiolanevensel değerleri bilen etkili ve aktif vatandaşların yetişme oranı artacaktır. Bu amaca ulaşmak için öğretmenlerin de etkili ve aktif vatandaşlık kavramına önem vermesi gerekmektedir.

Ozankaya 1966 yılında Ankara Üniversitesi öğrencileri ile yaptığı, “Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri” başlığını taşıyan çalışmasında kız öğrencilerin çoğunun siyaseti “erkek işi” olarak gördüğü sonucuna ulaşmıştır. Siyasal davranış biçiminin 1980 öncesi ve sonrasında büyük farklılıklar göstereceği düşünülürken bu durumun değişmediği görülmektedir. Ülkemizde yetmişli ve seksenli yıllarda yaşanan gençlik olaylarının da etkisi yüzünden gençler artık siyaset konuşmakta, siyasette aktif olarak rol almakta hevesli değildir. Strateji/Mori, IRI (International Republic an Institute) ve ARI Hareketi’nin katılımıyla yapılan bir alan araştırmasında (1999) “Türk gençliğinin siyasal katılımı ve katılımın önündeki engeller” saptanmaya çalışılmıştır. Sonuçlar gençlerin siyasal katılımının oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

Yazıcı’nın 2005’te yaptığı “Üniversite gençliğinin sosyo-kültürel profili” adlı çalışmasının sonuçlarına göre; kızların bireysel ve ailevi duyarlılıklarının, erkeklerin ise toplumsal duyarlılıklarının daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Erkekler kızlara göre daha çok haber, açık oturum, ekonomi programları izlerken, kızlar genellikle kültür-sanat ve belgesel programları izlemektedirler. Akhan (2010) Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında erkek öğrencilerin politikaya karşı eğilimlerinin, politika konularını takip etme düzeylerinin ve politikaya karşı ilgilerinin, kız öğrencilere göre daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Son dönem yapılan araştırmalarda gençlerin siyasi katılımlarının düşük seviyede olduğunu ortaya koymuştur. Dursun (2007) çalışmasında gençlerin siyasal katılım gösterme oranlarının oldukça düşük olduğunu ve bu durumun kız öğrencilerde daha belirgin olduğunu tespit etmiştir. Etkili ve aktif bir vatandaş politik katılımını oy verme ile sınırlı bırakmamalıdır. İşleyen siyasi süreç hakkında da bilgi sahibi olup kendi fikrini dile getirip diğerlerinin de fikirlerini eleştirel bir şekilde dinleyip yorumlayabilmeye de önem vermelidir.

Politik Okuryazar bir bireyde olması gereken özelliklere dair katılımcı görüşlerinden anlaşılacağı üzere, katılımcılar; hoşgörü, eleştirel bakış açısı, yorumlama becerisi ve politik bilgiye sahip olma kavramları üzerinde durmuşlardır. Öğretmen adaylarının tanımladıkları Politik Okuryazar bireyin özellikleri Marshall W. Conley’nin politik biliminin üç bileşeni ile örtüşmektedir. Bu üç bileşenden ilki bilgidir. Katılımcı 10, *Geçmiş döneme ait politikayı bilip günümüzdeki siyasal etkinlikleri ve güncel olayları bu bilgilerin ışığında tartışabilen kişilerden* aslında Marshall’ın politik bilim için gerekli olan adımlardan birincisi olan bilgi basamağını vurgulamıştır. Politika eğitiminin boyutlarını anlamak için gerekli olan temel bilgiler, hangi bilgilerin eksik olduğuna ve onların nasıl keşfedebileceğine yönelik bilgiler, temel siyasi kavramlara yönelik bir bilgi ve siyasi soruların incelendiği, nasıl inşa edileceği bilgisidir. Katılımcı 1-2-5’in, *Farklı görüşlere tahammül etme becerisine sahip alan birey* tanımı Marshall’ın tutumlar bileşeniyle uyumaktadır. Marshall’ın tutum bileşeni; siyasi açıdan eğitilmiş veya okuryazar bir insan, siyasi bilgilere yönelik eleştirel bir duruş olabilir (Marshall 1976: 196-197). Olaylara farklı grupların veya kişilerin bakış açılarından bakmaya çalışma yeteneği de dâhil olmak üzere özgürlük, hoşgörü, adalet, düşüncelere saygı gibi yönetsel değerleri benimsemektir içeriğinden oluşmaktadır. Politik Okuryazar bireyi; 6-7-8. Katılımcılar, *Dünyadaki gelişen politik olaylara duyarlı, güncel siyasi olayları takip eden bunları yorumlarken eleştirel düşünebilen birey*; 3-4-9. Katılımcılar ise, *farklı olay ve durumlar*

karşısında yeni fikirler üretebilen, düşünmeyi seven kişi olarak tanımlarken farkında olmadan Marshall'ın politik eğitiminin son basamağı olan becerilere dikkat çekmişlerdir. Marshall'a göre beceri; siyasi bilgileri eleştirel açıdan analiz edip değerlendirme, tartışmaların arkasında yatan önyargıları veya ideolojileri açıklama yeteneği, analitik ve sözel becerilerin ötesinde olan hareket becerileri, siyasi durumlara katılma ve onları değiştirme yeteneğidir. Bireylerin, güncel olaylarla, ulusal ve uluslararası sorunlar hakkında bilgi sahibi olmasıyla birlikte bireylerde politik farkındalığın seviyesi değişecektir.

Politik Okuryazar bir birey yetiştirmek için eğitim sistemine düşen görevlerin neler olduğuna ilişkin katılımcıların görüşleri incelendiğinde katılımcıların Sosyal Bilgiler dersinin Politik Okuryazar birey yetişmesindeki önemine vurgu yaptığı tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi öğrenciler toplumsal hayatı anlamada yardımcı olan önemli politik bilgileri ve bu bilgileri içeren politik süreçleri, demokrasi ve vatandaşlıkla da önemli olan bilgileri öğrencilere sunar. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi öğrencilere problem çözme becerisi ve eleştirel düşünme becerisi gibi önemli becerileri öğrencilere kazandırmada önemli bir derstir. Gelen'e göre (2002) Sosyal Bilgiler Dersinde yaşamla ilgili birçok toplumsal problem vardır. Öğretmenin görevi öğrencinin kafasında soru işareti oluşturmaktır. Eğer öğretmen öğrencide merak uyandırdıysa artık bu bir problemdir. Öğretmen Sosyal Bilgiler Dersinde herhangi bir bilgi veya sorunu iki şekilde problem durumuna getirebilir: 1. Ya konuları problemin içinden seçer. 2. Ya da her konuyu problem haline getirir.

Katılımcıların hepsi okul yaşamı boyunca alınan eğitimin Politik Okuryazar olmada etkisi olmadığını belirtmiştir. Politik Okuryazarlık için gerekli bilgi, beceri ve tutumların erken yaşlardan itibaren kazandırılmaya başlanması ve öğretimin diğer kademeleri sürecince de geliştirilmeye devam edilmesi gerekmektedir. İlköğretimin ilk kademesinde görülen Sosyal Bilgiler dersi bu açıdan önemlidir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politika konularını bilmesi, siyasi fikirlerini özgürce ifade edebilmesi, siyasi konuları tartışılabilmesi ve siyasetin sınıflara taşınması ile öğrencilerin Politik Okuryazar bireyler olması arasında önemli bir ilişki vardır. Gedik'e göre (2010) derste yerel, ulusal veya uluslararası sorunlardan bahsedilirken bu sorunların sebepleri, nasıl bu duruma geldiği üzerinde durmak ve öğrencinin bu konular üzerinde düşüncelerini sağlamak gerekir. Ülkemizde olan önemli güncel gelişmelerle geçmişteki olayların karşılaştırılmasından faydalanılarak öğrencilere konuların öğretilmesi ve yorumlar yaparak yeni bilgi üretmeyi öğrenmeleri için fırsatlar tanınması eğitim öğretim açısından faydalı olabilir.

Bir bireyin Politik Okuryazar olarak yetişmesinde etkili olan faktörlerin neler olduğuna ilişkin öğretmen adaylarının bazıları aynı bazıları ise farklı çıkarımlarda bulunmuştur. Politik Okuryazar bir birey yetişmesinde etkili olan faktörlerin başında kişinin kanun yapan ya da yapmakta yetkili olan kişileri tanıması, güncel olaylar, ülke içi ve uluslararası sorunların bilinmesi ve bunlar hakkında tartışılması, bireyin siyasi farkındalığının olması, aile ortamı, okul ve arkadaş ortamı ve medya gibi önemli unsurlar gelmektedir. Tabii bu unsurları çoğaltmak mümkündür. Yeterli politik bilgiye sahip olmak, ulusal ve uluslararası gündem konularını takip etmek, Öğretmenlerin derslerine siyaseti getirmeleri, aile ortamı, vatandaşlık eğitime verilen önem öğretmen adaylarının ifade ettiği faktörlerdir. Öğretmen adaylarının söylediği faktörlerin hepsi de Politik Okuryazar bireyler yetişmesinde önemlidir. Bu faktörlerden Politik Okuryazar bireyler yetişmesinde vatandaşlık eğitiminin ayrı bir önemi vardır. Vatandaşlık Eğitimi sayesinde öğrenci demokratik değerlere sahip, farklı görüşlere saygılı ve duyarlı, temel politik

bilgisi ve eleştirel düşünme becerisi olan, grup içerisinde kendi düşüncelerini rahatça ifade edebilen, haklarını ve sorumluluklarını bilen bir birey olması beklenmektedir.

Ailenin siyasal toplumsallaşma üzerindeki etkisi çok önemlidir. Doğanay (1993), “Gençlerin Politik Bilgi ve Tutumlarını Etkileyen Faktörler” adlı doktora tezinde Antalya’da beşinci sınıfta okuyan çocuklar üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin politik bilgi ve tutumları üzerinde ailenin büyük etkisi olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Doğanay ve diğerleri (2007) çalışmasında ailelerinin siyasete ilgisi fazla olan öğretmen adaylarının siyasal katılımcılık düzeyleri en yüksek, ailesi siyasetle ilgilenmeyenlerin siyasal katılımcılık düzeyleri ise en düşük düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Okul hayatında öğretmenlerin sınıflarındaki tutumu, öğrencilerin düşüncelerini rahatça ifade edebilmeleri, eleştirel düşünme becerisine sahip olma ve okuma alışkanlığının olması Politik Okuryazar birey olmada önemli faktörlerdendir. Alkan (1989), Türkiye’de siyasal toplumsallaşmayı araştırdığı eserinde üç düzeyli bir etkilemenin varlığını saptamaktadır. Bunlar; aile, okul, toplumsal ve siyasal çevredir. Her etmen, bir sonrakinin verdiği siyasal bilincin kısmen de olsa geçersizliğini vurgulamaktadır. Türkiye’de aile geleneksel yapısını korumakta iken, okul ve arkadaş çevrelerinin daha çağdaş görüldüğü söylenebilir. Bu bölüntülü ve çelişkili etmenler altında, toplumsallaşma sürecindeki çocuk, her düzeyde kendisini, çevresini ve birey-toplum ilişkilerini yeniden tanımlamak zorunda kalmaktadır (akt. Kışlalı, s:62). K6-K4 ve K9 Politik Okuryazar bireyin yetişmesinde etkili olabilecek *güncel olaylar hakkında bilgi sahip olmanın önemine* dikkat çekmişlerdir. Güncel olaylar öğrencilerin okul içi ve dışı yaşamla, geçmiş ve gelecek arasında bağ kurmasını sağlayan önemli bir köprü görevi görür ve öğrenme yaşantısının içselleştirilmesini ve zenginleşmesine katkı sağlar (Deveci, 2007:417). Ayrıca 10. Katılımcı diğer katılımcılardan farklı olarak medyanın gücüne değinmiştir. *‘Medya, politik eğitimin önemli bir parçasıdır. Politik değerleri, stratejileri, amaçları, yorumlama gücünü ve olaylara eleştirel bakabilmeyi ortaya koyar. Bu nedenle öğretmenler öğrencilerin gündemden haberdar olmalarını sağlamalıdır.’* diyerek medyanın da Politik Okuryazar birey yetişmesindeki önemini vurgulamıştır. K2 okullarda okutulan ders kitaplarının da önemli bir unsur olduğuna dikkat çekmiştir. Öktem (1997), ders kitaplarının ve okulun en önemli etkilerinden birisinin, ideoloji oluşumuna katkıda bulunmak olduğunu belirtmektedir. K1 ve K7 adlı katılımcılar *vatandaşlık eğitiminin* Politik Okuryazar bireyler yetişmesinde önemli bir faktör olduğuna dikkat çekmişlerdir. Vatandaşlıkla ilgili önemli bir problem de; öğrencinin, temel politik bilgilerle politik süreçler hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. Geleceğin aktif vatandaşlarını yetiştirmek için vatandaşlık eğitiminin, temel politik eğitime önem vermesi gerekmektedir. Vatandaşlık eğitiminin ayrılmaz bir parçası olan Politik Okuryazarlık, bireylerin haklarını, görevlerini ve sorumluluklarını yerine getirebilme bilgi ve becerisine bununla birlikte politik süreçler hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirir. Temel birtakım politik bilgilere sahip olmakla beraber vatandaşlık eğitimi sayesinde bireyler kendi hak, görev ve sorumluluklarını bilen, aktif ve etkili vatandaşlar olarak yetişebilecektir. (Öztürk (2005) demokratik sınıf ortamlarındaki tartışma ve oylama gibi etkinlikler yoluyla öğrencilerin adım adım demokratik süreçlere dâhil edilmelerinin ileride etkin ve duyarlı vatandaşlar olmalarına katkı sağlanacağını belirtmektedir. İlköğretim öğrencilerinin Politik Okuryazar birer birey olması için 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında yer alan üniteler bu bakımdan önemlidir. 8. Sınıfta görülen Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersinde ise 6. ve 7. sınıftaki ünitelerdeki kazanımlar ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu dersler etkili bir şekilde işlendiğinde ilköğretim öğrencileri yeterli düzeyde politik bilgiye sahip olabilecektir.

Bu araştırmada öğretmen adaylarının Politik Okuryazarlık kavramına ilişkin görüşleri incelenmeye çalışılmış ve bu incelemeler sonucunda genel olarak alanyazındaki bulgulara paralel bulgular elde edilmiştir. Bu araştırmadan çıkan sonuçları Türkiye'deki tüm üniversitelere genellemek doğru değildir. Geniş örneklemeler üzerinde benzer araştırmalar yapılarak üniversite gençliğinin Politik Okuryazarlık kavramına ait görüşleri ve bu görüşlerde rol oynayan faktörlerin belirlenmesi, bu faktörlerin daha işlevsel hale getirilmesi ve bunun sonucunda da Politik Okuryazar bireylerden oluşan bir gençliğin yetiştirilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimleri sırasında politika bilimiyle ilgili olan Siyaset Bilimine Giriş, Vatandaşlık Eğitimi, Vatandaşlık Eğitimi Semineri ile İnsan Hakları ve Demokrasi derslerinin dışında da farklı dersler almaları sağlanmalı, öğrencilerin Politik Okuryazarlığını geliştirebileceği seçmeli derslere eğitim fakülteleri programlarında yer verilmelidir. Öğretmen adaylarının Politik Okuryazarlık becerilerini tespit etmeye ve geliştirmeye yönelik olarak akademisyenlerin de katıldığı bilimsel araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- AKHAN, Osman (2011).Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Bilimine Yönelik Eğilimlerinin Belirlenmesi Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.Ankara.
- AMADEO, Torney, LEHMANN, Purta (2003). *Civic Knowledge and Engagement an IEA Study of Upper Secondary Students in Sixteen Countries*. Amsterdam: The International Association for the Evaluation of Educational Achievement.Volume 6/2, s.213-221, ABD.
- ANDERSON, Ron (2008). The Political Literacy Approach to Teaching Politics in Sose Courses. *Ethos*. Vol: 16/ 4. s. 221-238.
- ARIN, D. ve DEVECİ, H. (2008), “Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Kullanımının Öğrenci Başarısına ve Hatırda Tutma Düzeyine Etkisi”,*Elektronik Journal of Social Sciences*,7,(26), s:170-185.
- BAWDEN, D. (2001). Information and Digital Literacies, A Rewiew of Concepts. *Journal of Documentation*, Vol: 2, page:218-59.
- BERG, W. , LEENA, G. ve HOLDEN, C. (2003). *Teaching Controversial Issues: a European Perspective*. <http://cice.londonmet.ac.uk/pdf/Guidelines1.pdf>.22.10.2014.
- BETTY, A.(2006). New Teacher And Mentor Political Literacy: Reading, Navigating And Transforming Gnduction Contexts. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, April Volume:12 No:2 page: 123-138.
- BORHAUG, K. (2008). Educating Voters: Political Education in Norwegian Upper-Secondary Schools. *Journal of Curriculum Studies*. Volume: 40, No: 5, page: 588- 600
- CARPİNİ David, KEETER Simiht. (1996). *What Americans Knows About Politics and Why It Matters*. New Halen: Yale University Press.

- ÇEPNİ, Salih. (2010). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş. 4. Baskı, Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- DEVECİ, Handan. (2007), “Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* (417–451).
- DOĞANAY, Ahmet. (1993) Factors That Predict Political Knowledge and Attitudes of Young Children. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. University of Pittsburgh.
- DOĞANAY, Ü. (2003). *Demokratik Usuller Üzerine Yeniden Düşünmek*. Ankara: İmge Yayınları.
- DOYLE James, Shenkman, Sam. (2006). Revitalizing Civic Education A Case Study. The Florida Bar. Journal/November. Vol: 3, page:118-129.
- DOĞANAY, Ahmet, ÇUHADAR Andaç ve SARI Mediha, (2007). Öğretmen Adaylarının Siyasal Katılımcılık Düzeylerine Çeşitli Etmelerin Etkisinin Demokratik Vatandaşlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi. *Educational Administration: Theory and Practice Winter 2007*, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Sayı: 50, s:213-246, Ankara.
- DURSUN Dilek, (2007). Ortaöğretim Gençliğinin Demokrasi Düşünceleri. (Kurşunlu ve Bayramören örneği). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- ERDOĞAN, Emre. (2003). *Türk Gençliği ve Siyasal Katılım: 1999–2003*. İstanbul: Toplumsal Katılım Ve Gelişim Vakfı.
- ERSOY, Figen. (2007). Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. Doktora Tezi (Basılmamış). Anadolu Üniversitesi, İlköğretim Anabilim Dalı, Eskişehir.
- GEDİK, Hatice. (2010). Güncel Olayların İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanımı ve Öğrenci Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı: 2, Ağustos 2010, Sayfa: 97-118
- GELEN, İsmail. (2002). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerini Kazandırma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Yıl:10, Sayı:10 s: 102.
- İNAN Süleyman, (2014), ‘Sosyal Bilgiler Eğitimi: Nedir, Ne Zaman ve Neden?’ (Ed. Süleyman İnan), *Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş*, s. 1-21, Anı Yayıncılık. Ankara.
- KAHRAMAN, A.Burak. (2002). *Siyasal Katılıma Etki Eden Sosyolojik Faktörler (Isparta uygulaması)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- KIŞLALI, A.T. (1993). *Siyaset Bilimi*. Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- LOCKYER, A., CRICK, B., ANNETTE, J. (2003). Education for Democratic Citizenship. Issues of Theory and Practice. USA: Ashgate Publishing Limited.
- MARSHALL, T. (1976) *Journal of Social Policy*. Volume: 5. Issue: 02 / April 1976, page: 196-197 Cambridge University Press.

- MARTORELLA, P. Hall. (1998), *Social Studies for Elementary School Children: Developing Young Citizens* (Second edition). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall page: 115-128.
- ÖZTÜRK, C., vd., 2005, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 5, Sürat Yayınları, İstanbul, s: 200.
- ÖKTEM, M.C. (1997) Ders Kitapları ve Siyasal Toplumsallaşma (1940-1960). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- PATTON, Q. M. (2014) Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri (Çev. Edt: Bütün, M. ve Demir, S. B). Ankara: PegemA
- PATTON, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods* (3rd ed.). Thousands Oaks: Sage Publications.
- RAVITCH, Diane. (1991). Democracy: What it is and how to teach it. Social Studies. Copyright Clearance Center.
- RENNICK, S. (1993). Political Education and Democratic Citizenship. Master of Arts Department of Political Science. Carleton University. Ottawa, Ontario.
- SARISAMAN, Sadık. (2008). 'Siyaset Biliminin Sosyal Bilimler İçerisindeki Yeri'. (Edt: Ali Sinan Bilgili) Sosyal Bilgilerin Temelleri. Pegem A Yayıncılık. s. 157. Ankara:
- SAVAGE, T. V. (1996). Effective Teaching in Elementary Social Studies. New Jersey: A Simon&Schuster Company
- SNAVELY, L. ve COOPER, N. (1997). The Information Literacy Debate. *The Journal of Academic Librarianship*, 23(1), 9-13.
- WILKINS, G. (1999). Making Good Citizens: The Social and Political Attitudes of PGCE Students. *Oxford Review of Education*. 25 (1-2), 228 – 231.
- WOOD, J. (2010) 'Preferred Futures': Active Citizenship, Government and Young People's Voices, *Youth&Policy*, 105, 62-70.
- YILDIRIM, A. & ŞİMSEK, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.